

BARTOSZ WALICKI* – SOKOŁÓW MAŁOPOLSKI

KATECHECI PARAFII W SOKOŁOWIE MAŁOPOLSKIM NA POCZĄTKU XX WIEKU (1900-1920)

Jedną z parafii diecezji przemyskiej obrządku łacińskiego na początku XX wieku była placówka duszpasterska w Sokołowie Małopolskim. Jej dzieje sięgały końca XVI stulecia, bowiem akt fundacyjny podpisano w roku 1588. Siedzibą parafii był Sokołów założony w roku 1569 przez starostę horodelskiego Jana z Pilczy Pileckiego. Przez pierwsze lata XX wieku parafia sokołowska obejmowała oprócz miasteczka również okoliczne wsie: Trzebuskę z Kątami, Turzę ze Zmysłowem, Wólkę Leżajską i Wólkę Sokołowską z Rękawem. W omawianym okresie wchodziła ona w skład dekanatu leżajskiego. Głównym punktem sakralnym był modrzewiowy kościół pw. św. Jan Chrzciciela, św. Michała Archanioła oraz Świętych Apostołów Piotra i Pawła. Poza tym w miasteczku wzniesiony został w drugiej połowie XIX wieku murowany kościół pw. Ducha Świętego, który po pożarze Sokołowa pełnił w latach 1904-1916 funkcję świątyni parafialnej. W roku 1913 poświęcony został z kolei kościół pw. Matki Bożej Królowej Polski przeniesiony do Wólki Leżajskiej z Woli Zarczyckiej. Trzy lata później oddana została do użytku nowa, neogotycka świątynia pw. św. Jana Chrzciciela.

U progu XX stulecia parafia sokołowska liczyła 8.047 wiernych, obok których żyło 15 protestantów i aż 2.440 Żydów. Z tego aż 2.646 katolików zamieszkiwało miasteczko, 1.623 Wólkę Leżajską, 1.444 Wólkę Sokołowską z Rękawem, 1.428 Trzebuskę z Kątami, a 906 Turzę. Z biegiem lat zaludnienie parafii wzrastało. Już w roku 1901 liczba parafian wynosiła 8.137 osób, w roku 1902 – 8.388 osób, w roku 1904 – 8.543 osoby, a w roku 1905 – 8.603 osoby. Dwa lata później w parafii żyło już 8.733 łacinników, z czego 2.864 w miasteczku. W roku 1908 liczbę wiernych szacowano na 8.882 osoby, a w roku 1909 na 8.976 osób. Zmniejszenie zaludnienia nastąpiło w roku 1911, gdy ilość katolików określono na 7.544 osoby. W roku 1917 w parafii mieszkało 7.227 wiernych, do których doliczano 670 emigrantów. Współegzystowali oni z 10 protestantami i 1.618 Żydami.

*Bartosz Walicki – dr historii, kierownik Miejskiej i Gminnej Biblioteki Publicznej w Sokołowie Małopolskim.

W życiu wewnętrznym wiernych dużą rolę odgrywały liczne organizacje religijne. W roku 1901 odnotowano tu obecność: Apostolstwa Serca Jezusowego, Stowarzyszenia Żywego Różańca, Stowarzyszenia Aniołów Stróżów, Bractwa Świętej Rodziny i Bractwa Wstrzemięźliwości. W roku 1903 założone zostało Bractwo Przenajświętszego Sakramentu. W roku 1912 dołączyło do nich Bractwo Matki Bożej Królowej Korony Polskiej połączone ze Związkiem Katolicko-Społecznym. Na przestrzeni lat rozwijała się też w parafii sieć placówek oświatowych. Do roku 1901 w mieście funkcjonowała pięcioklasowa szkoła mieszana, a nadto jednoklasowa szkoła w Wólce Sokołowskiej. Na początku XX wieku dołączyła do nich nowo utworzona szkoła w Trzebusce, a w roku 1906 kolejna placówka w Wólce Leżajskiej. W roku 1913 szkołę sokołowską podzielono na dwie pięcioklasowe: żeńską i męską. Wspomnieć tu należy, że z dniem 23 października 1911 r. zainaugurowała swoją działalność Szkoła Przemysłowa Uzupełniająca w Sokołowie¹.

Parafią sokołowską w ostatnich latach zaborowych i na progu niepodległości Rzeczypospolitej zarządzali kolejno trzej kapłani. Pierwszym, w latach 1898-1916 był proboszcz ks. Franciszek Stankiewicz². Po jego śmierci administratura na krótko przeszła w ręce dotychczasowego wikariusza ks. Wojciecha Blajera³.

¹ *Schematismus universi venerabilis Cleri saecularis et regularis dioecesis rit. lat. Premisliensis pro anno Domini 1901*, Premisliae 1901, s. 148; *Schematismus pro anno Domini 1902*, Premisliae 1901, s. 148; *Schematismus pro anno Domini 1903*, Premisliae 1902, s. 148; *Schematismus pro anno Domini 1904*, Premisliae 1903, s. 152; *Schematismus pro anno Domini 1905*, Premisliae 1904, s. 152; *Schematismus pro anno Domini 1906*, Premisliae 1905, s. 152; *Schematismus pro anno Domini 1907*, Premisliae 1906, s. 152; *Schematismus pro anno Domini 1908*, Premisliae 1907, s. 152-153; *Schematismus pro anno Domini 1909*, Premisliae 1908, s. 152-153; *Schematismus pro anno Domini 1910*, Premisliae 1909, s. 158; *Schematismus pro anno Domini 1912*, Premisliae 1911, s. 159; *Schematismus pro anno Domini 1914*, Premisliae 1913, s. 138; *Schematismus pro anno Domini 1917*, Premisliae 1917, s. 129; *Sprawozdanie z działalności Szkoły Przemysłowej Uzupełniającej w Sokołowie za rok 1911/12*, „Rocznik Sokołowski”, 1 (1999) s. 154-161.

² Ks. Franciszek Stankiewicz urodził się w 1844 r. w Posadzie Jaćmierskiej. Świecenia kapłańskie przyjął w 1873 r. Jako wikariusz pracował m.in. w Korczynie. W r. 1881 objął probostwo w Besku. Piastował też funkcję wicedziekana sanockiego. W 1898 r. przeniósł się na probostwo w Sokołowie, obejmując parafię po zmarłym ks. Stanisławie Nyrkowskim. Od 1906 r. piastował funkcję wicedziekana, a od 1910 r. dziekana leżajskiego. Odznaczono go *Expositorio Canonicali*. Zajął się budową obecnego kościoła parafialnego w Sokołowie (1908-1916). Był współtwórcą miejscowej Kasy Stefczyka, pierwszym przewodniczącym jej Rady Nadzorczej (1905-1908) i przełożonym jej Zarządu (1908-1913). Ks. Franciszek Stankiewicz zmarł w Sokołowie 10.03.1916 r. Por. Archiwum Parafialne w Sokołowie Małopolskim [dalej: APS], Pamiętnik parafii sokołowskiej, b.s.; B. Walicki, *Budowniczy kościoła parafialnego proboszcz ks. Franciszek Stankiewicz*, „Kurier Sokołowski”, 4 (2006) s. 30.

³ Ks. Wojciech Blajer urodził się w dniu 9.03.1888 r. w Wysokiej koło Łańcuta. Świecenia subdiakonatu przyjął 15.06.1913 r., diakonatu 22.06.1913 r., a prezbiteratu 29.06.1913 r. Duszpasterzował jako wikariusz w Błażowej (20.07.1913-10.02.1916 r.) przy czym przez rok pełnił funkcję administratora (27.10.1914-25.11.1915 r.). Później pracował w Sokołowie jako wikariusz (26.02-11.03.1916 r.), administrator (do 18.08.1916 r.) i ponownie wikariusz (do 2.10.1916 r.). Następnie objął wikariat w Sędziszowie. W dniach 12-13.10.1921 r. zdał egzamin konkursowy na proboszcza. 15.10.1922 r. mianowano go proboszczem we Frysztaku. 30.09.1926 r. przyznano mu odznaczenie

Nowym proboszczem został następnie ks. Leon Szado, który zajmował sokołowską plebanię do roku 1934⁴. W pierwszym dwudziestolecu XX wieku na tamtejszym wikariacie pracowało siedmiu wikariuszów. Byli nimi: ks. Stanisław Okoński (1900-1905), ks. Franciszek Zielański (1905-1907), ks. Piotr Niedziałek (1907-1911), ks. Kazimierz Lach (1911-1916), ks. Wojciech Blajer (1916), ks. Franciszek Kotula (1916-1917), ks. Andrzej Mikołajczyk (1917-1918) i ks. Wacław Przybylski (1918-1920).

Na duszpasterstwo wiernych, a zwłaszcza kształtowanie postaw moralnych dzieci i młodzieży oraz przekazywanie prawd wiary mieli duży wpływ również inni kapłani – etatowi katecheci. Jak ujmowało ówczesne nauczanie, byli to duchowni w szczególny sposób zaangażowani w nauczanie katechizmu, czyli przekazywanie głównych prawd wiary. W końcu XIX wieku pisano o tym zadaniu: „dziś spełniają go kapłani po parafjach, wykładając ludowi i dzieciom zasady wiary w kościele i po szkołach. Przymioty katechety, a razem warunki pożytecznego spełniania urzędu tego są w ogóle te same co i każdego obowiązku kapłańskiego, a płyną głównie z powołania. Przede wszystkim potrzebne jest usposobienie nauczycielskie, z wszelkimi zawodu tego przymiotami, jak niemniej kanzodziejskie zalety, z właściwym jednak charakterem albo kierunkiem nauczania dzieci”⁵. Na nauczanie religii w szkołach ludowych szczególną uwagę zwrócił bp

Expositorio Canonicali, a 23.08.1930 r. przywilej noszenia rakiety i mantoletu. 15.09.1937 r. otrzymał złoty medal. 13.06.1932 r. został mianowany wicedziekanem, a 30.09.1936 r. dziekanem stryżowskim. Od 2.06.1937 r. pozostawał wizytatorem nauki religii, a w latach 40. i 50. XX w. spełniał zadania proboszcza-konsultora. W dniu 15.02.1947 r. Pius XII mianował go szambelanem papieskim. Ks. Wojciech Blajer zmarł we Frysztaku 16.06.1955 r. Por. Archiwum Archidiecezjalne w Przemyśle [dalej: AAPrz], Akta personalne kapłanów [dalej: APK], Tabela służbowa ks. Wojciecha Blajera.

⁴ Ks. Leon Szado urodził się 1.12.1884 r. w Olesku. 26.06.1909 r. otrzymał święcenia kapłańskie. Pracował jako wikariusz w Dynowie (do 14.10.1909 r.), Lesku (do 1.09.1910 r.), następnie przy katedrze przemyskiej jako katecheta (do 31.01.1911 r.) i wikariusz (do 25.09.1911 r.) oraz w Sędziszowie jako wikariusz (do 1.06.1913 r.) i katecheta (do 17.08.1916 r.). W dniach 3-4.05.1916 r. zdał egzamin konkursowy na proboszcza. 17.08.1916 r. został mianowany proboszczem sokołowskim. 27.01.1922 r. uhonorowano go *Expositorio canonicali*, a w 1931 r. przywilejem noszenia rakiety i mantoletu. Pełnił obowiązki instruktora dekanalnego Akcji Katolickiej oraz dekanalnego dyrektora Stowarzyszenia Żywego Różańca. Był członkiem Komitetu Narodowego w Sokołowie, przewodniczącym Rady Szkolnej Miejskowej i Kółka Rolniczego, członkiem gniazda Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół”. Z dniem 10.10.1934 r. zrezygnował z probostwa sokołowskiego i przeszedł na emeryturę. Czasowo mieszkał w Kolbuszowej, później wyjechał do Tarnobrzega. Dwukrotnie piastował mandat Rady Miejskiej w tym mieście. Podczas okupacji niemieckiej był członkiem komendy powiatowej Narodowej Organizacji Wojskowej, prowadził tajne komplety. W latach 1948-1949 czynnie wspierał Młodzieżowy Ruch Oporu. Ks. Leon Szado zmarł w Tarnobrzegu 16.06.1949 r. Por. Pamiętnik parafii sokołowskiej, b.s.; AAPrz, APK, Tabela służbowa ks. Leona Szado; K. Kaczmarski, *Podziemie narodowe na Rzeszowszczyźnie 1939-1944*, Rzeszów 2003, s. 303; B. Walicki, *Parafia pw. św. Jana Chrzciciela w Sokołowie Małopolskim w okresie międzywojennym*, Rzeszów 2004, s. 324-332, mps; Tenże, *Proboszczowie parafii w Sokołowie Małopolskim w XX wieku*, „Studia Regionalne”, 3-4 (2009-2010) s. 127-134.

⁵ Por. S. Ch., *Katecheta*, w: *Encyklopedia Kościelna*, oprac. M. Nowodworski, t. 10, *Karaici – Kongregacje dekanalne*, Warszawa 1977, s. 189.

Józef Sebastian Pelczar, ordynariusz diecezji przemyskiej w latach 1900-1924. Ślady tego znalazły się w stosownych rozporządzeniach Ordynariatu Biskupiego w Przemyślu⁶, specjalnym liście pasterskim biskupa⁷ oraz przepisach synodów diecezjalnych z lat 1902 i 1908⁸.

Prócz samego nauczania religii katecheci nie dystansowali się jednak od innych powinności duszpasterskich. Włączali się w celebrowanie nabożeństw, udzielanie sakramentów i sakramentaliów, przewodniczenie pogrzebom, głoszenie słowa Bożego na ambonie. Pracowali z bractwami religijnymi i stowarzyszeniami kościelnymi. Byli aktywni na niwie kulturalnej, społecznej i gospodarczej. Przedmiotem niniejszego artykułu są postacie pięciu katechetów, którzy zaznaczyli swoją działalność w parafii sokołowskiej w dwóch pierwszych dekadach XX stulecia. W okresie tym miejscową katecheturę zajmowali: ks. Wojciech Karaś (1900-1902), ks. Józef Szpila (1903-1904), ks. Leopold Augustyn (1904-1907), ks. Michał Kłajewicz (1909-1911) i ks. Stanisław Woźny (1912-1920).

Ks. Wojciech Karaś urodził się w Giedlarowej w dniu 4 kwietnia 1871 r. Po ukończeniu szkoły powszechnej wstąpił do I Wyższego Gimnazjum rzeszowskiego, w którym pobierał naukę od 1 września 1883 r. do 22 maja 1891 r. Przez ten czas dał się poznać jako dobry, choć nie celujący uczeń⁹. Po zdaniu egzaminu dojrzałości wstąpił do Seminarium Duchownego w Przemyślu, gdzie od 30 września 1891 r. przez cztery lata studiował filozofię i teologię¹⁰. Już wówczas dał się poznać jako pracowity, usłużny i bardzo koleżeński. Jak zapisał o nim ks. infuł. Stefan Momidłowski: „Drobnostka to na pozór, a jednak mówiąca wiele: Koledzy potrzebowali do nauki skryptów obejmujących wykłady niektórych przedmiotów; śp. Ks. Karaś posiadający piękne bardzo pismo podejmuje się tej pracy żmudnej,

⁶ Por. *Rozporządzenie Ordynariatu w sprawie nadzoru duchownych nad nauczaniem religii w szkołach ludowych*, „Kronika Diecezji Przemyskiej” [dalej: KDP], 5 (1901) s. 178-187; *Ze spraw szkolnych*, KDP, 6 (1901) s. 213-219.

⁷ J. S. Pelczar, *List pasterski do Duchowieństwa o nauczaniu katechizmu*, KDP, 11 (1905) s. 323-328.

⁸ *Statuta Synodi Dioecesis Premisliensis*, w: *Acta et Statuta Synodi Dioecesis Premisliensis quam A. D. 1902 Diebus 19, 20, 21, 22 Mensis Augusti habuit Josephus Sebastianus Pelczar Episcopus Premisliensis Latinorum, Suae Sanctitatis Leonis PP. XIII Praelatus Domesticus, Doctor S. Theologiae et SS. Canonum, Eques c. r. Ordinis Coronae Ferreae etc. etc.*, Premisliae MCMIII, s. 90-103; *Statuta i Komentarze Kongregacji Synodalnej*, w: *Akta i Statuta Kongregacji Synodalnej czyli Synodu diecezjalnego dwudziestego odbytego w dniach 25, 26 i 27 sierpnia 1908 r. w Przemyślu pod przewodnictwem Józefa Sebastiana Pelczara Biskupa przemyskiego ob. łać. itd. itd.*, Przemyśl 1908, s. 42-51.

⁹ *Sprawozdanie Dyrekcji c.k. Wyższego Gimnazjum w Rzeszowie za rok szkolny 1885/6*, Rzeszów 1886, s. 83; *Sprawozdanie Dyrektora c.k. Wyższego Gimnazjum w Rzeszowie za rok szkolny 1888*, Rzeszów 1888, s. 59; *Sprawozdanie Dyrektora c.k. Wyższego Gimnazjum w Rzeszowie za rok szkolny 1890*, Rzeszów 1890, s. 39; *Sprawozdanie Dyrektora c.k. Wyższego Gimnazjum w Rzeszowie za rok szkolny 1891*, Rzeszów 1891, s. 41.

¹⁰ AAPrz, APK, Tabela służbowa ks. Wojciecha Karasia.

godzinami całymi pisze na cyklostylu, odbija setki arkuszy, zadowolony, że mógł drugim służyć¹¹.

W dniu 9 lipca 1895 r. ks. Wojciech Karaś otrzymał święcenia kapłańskie. Jako neoprezbiter trafił do Szebni w dekanacie jasielskim, gdzie pracował od 29 sierpnia 1895 r. do 9 sierpnia 1899 r. Była to parafia licząca 4.884 wiernych, mieszkających w Bajdach, Białkówce, Budziszu, Chrzastówce, Jaszczewie, Moderówce, Niepli, Szebniach i Zimnej Wodzie. Do obowiązków duszpasterskich należała też nauka religii w trzech szkołach oraz praca ze zrzeczeniami kościelnymi: Bractwem Trójcy Świętej, Bractwem Wstrzemięźliwości, Żywym Różańcem i Apostolstwem Serca Jezusowego. Życie religijne koncentrowało się wokół drewnianego kościoła pw. św. Marcina z roku 1605¹². Na swojej pierwszej placówce duszpasterskiej młody kapłan spełniał obowiązki wikarego przy ks. Władysławie Sarnie, znanym i cenionym historyku. Wspaniały przykład świętobliwego proboszcza wywarł ogromny wpływ na charakter i życie młodzieńca. Owocowało to w całym jego późniejszym życiu.

Dnia 10 sierpnia 1899 r. biskup przemyski skierował ks. Wojciecha Karasia do Sokołowa. Początkowo przez rok kapłan ten był tam wikarym, a przez dwa kolejne lata – katechetą miejscowych szkół ludowych, współpracując z wikariuszem ks. Stanisławem Okońskim¹³. Jako wikariusz podjął obowiązki spełniane wcześniej przez ks. Stanisława Horowicza, zaś jako katecheta – przez ks. Stanisława Mindowicza. Jego głównym zadaniem było prowadzenie nauki religii w pięcioklasowej szkole mieszanej w Sokołowie, gdyż wedle zachowanych źródeł, katechizowaniem dzieci w wioskach należących do parafii zajmowali się zasadniczo wikariusze¹⁴.

Podczas pobytu w Sokołowie ks. Wojciech Karaś zasłynął m.in. ze swoich zdolności kaznodziejskich. Warto wspomnieć, że podczas kanonicznej wizytacji dekanatu rudnickiego, dokonanej w roku 1901 przez sufragana przemyskiego bpa Karola Józefa Fischera, poproszono go o powiedzenie w dniu 17 czerwca kazania w kościele w Kamieniu. Ks. Wojciech Karaś wygłosił wówczas naukę po konsekracji nowej świątyni. Miało to miejsce na sumie celebrowanej przez ks. Jana Łokietka, proboszcza w Medyni i wicedziekana leżajskiego¹⁵. Przede wszystkim jednak ks. Wojciech Karaś głosił kazania w parafii sokołowskiej. Wielokrotnie wyręczał także proboszcza ks. Franciszka Stankiewicza w pełnieniu posługi sakramentalnej.

Pobyt ks. Wojciecha Karasia w Sokołowie trwał do 19 listopada 1902 r. Później kapłan przeniesiony został do Rudnika w dekanacie rudnickim, gdzie przez

¹¹ [S.] Momidłowski, *Ś.p. Ks. Wojciech Karaś. Administrator w Tustanowicach*, KDP, 10-11 (1931) s. 417.

¹² *Schematismus pro anno Domini 1896*, Premisliae 1895, s. 118. W tekście zastosowano ówczesną pisownię nazw miejscowości.

¹³ *Schematismus pro anno Domini 1900*, Premisliae 1899, s. 148; *Schematismus pro anno Domini 1901*, s. 148, 254.

¹⁴ Zbiory Autora, *Dziennik dla nauki religii w parafii sokołowskiej 1900-1912*, b.s.

¹⁵ *Wizyta kanoniczna Dekanatu Rudnickiego w r. 1901, dokonana przez Najprzew. X. Biskupa Sufragana Karola Józefa Fischera*, KDP, 11 (1901) s. 411.

pięć lat duszpasterzował jako współpracownik proboszcza ks. Feliksa Antoniego Sękiewicza. W nowej parafii wikariusz rozłożył opiekę duchową nad 4.896 parafianami zamieszkującymi: Kopki, Koziarnię, Rudnik i Tarnogórę. Część wiernych należała do rozmaitych zrzeszeń: Stowarzyszenia Różańca Żywego, Bractwa Świętej Rodziny, Bractwa Serca Jezusowego oraz Bractwa Wstrzemięźliwości. Katechizowanie odbywało się w dwuklasowych szkołach czynnych w Kopkach, Rudniku i Tarnogórze. Sakramenty szafowane były natomiast w drewnianym kościele pw. Trójcy Przenajświętszej, pochodzącym jeszcze z roku 1792. Parafii podlegała była ekspozytura w Łętowni zarządzana przez ks. Jana Rurkę¹⁶.

Z dniem 3 maja 1907 r. przeznaczony został na stanowisko samodzielnego ekspozyty w Wolance-Borysławiu (Tustanowicach). Praca ta stawiała przed nim ogromne wymagania. Trudności wiązały się m.in. z faktem, że rdzennej ludności polskiej było tam mało, wielu było przybyszów i osób związanych z tym miejscem tylko relacjami zawodowymi¹⁷. Jak zapisał ówczesny świadek: „Ludności polskiej, miejscowej było niewiele, reszta to przeważnie przybysze z najrozmaitszych stron Polski, którzy tu przybyli w poszukiwaniu pracy. Część z nich osiadała na stałe, część znaczna dojeżdżała najczęściej z okolic Krosna, by na niedzielę i święta wracać zwyczajnie do domów. Wśród wielu ludzi dobrych, uczciwych pracowników nie brakowało i szumowin, ludzi o nieznanej przeszłości; jak zwykle w ośrodkach fabrycznych socjaliści pragnęli rej wodzie”¹⁸.

Ks. Wojciech Karaś zarządził placówką wyłączoną z parafii w Drohobyczu, przeznaczoną na utworzenie samoistnej parafii. Obejmowała ona: Borysław, Banię Kotowską, Horodyszcze, Hubicze, Mrażnicę, Popiele i Wolankę-Tustanowice. W roku 1913 mieszkało tam 13.972 katolików obrządku łacińskiego, a ponadto 4.742 grekokatolików, 1.393 protestantów i 7.892 Żydów. Katechizacja była prowadzona w sześcioklasowych szkołach męskiej i żeńskiej w Borysławiu, pięcioklasowych męskiej i żeńskiej w Wolance oraz jednoklasowej w Tustanowicach. Wsparciem dla duchownych była działalność Apostolatu Serca Jezusowego oraz trzech Bractw: Przenajświętszego Sakramentu, Różańcowego i Wstrzemięźliwości. W nauczaniu religii ekspozyt korzystał z pomocy katechety, którym był wówczas ks. Adam Franciszek Chlebiński. W późniejszych latach obsada duszpasterska uległa zwiększeniu. Już w roku 1917 pracował tam dodatkowo jako wikariusz *ad personam* ks. Józef Pasierb. W roku 1924 oprócz ekspozyty mieszkali w Wolance: pochodzący z Sokołowa wikariusz ks. Franciszek Łuszczki oraz trzej katecheci: ks. Adam Franciszek Chlebiński, ks. Józef Borcz i ks. Józef Dąbrowski. Rok później do dotychczasowych kapłanów dołączył czwarty katecheta, ks. Franciszek Markowicz, zaś na wikariacie pozostawał ks. Wojciech Lorenc. To zwiększenie borysławskiego prezbiterium wiązało się m.in. ze wzrostem liczebności wiernych oraz powstaniem nowych szkół. W roku 1925 na terenie ekspozytury mieszkało 20.200 łacinników, 8.570 grekokatolików, 1.015 protestantów i 14.370 Żydów. Funkcjonowało tam prywatne gimnazjum z prawami publicznego, szkoły

¹⁶ *Schematismus pro anno Domini 1903*, s. 200-202.

¹⁷ *Schematismus pro anno Domini 1908*, s. 84.

¹⁸ Momidłowski, *Ś.p. Ks. Wojciech Karaś*, s. 417.

przemysłowe w Wolance i Borysławiu, po dwie szkoły powszechne męskie i żeńskie oraz pięć szkół powszechnych mieszanych w wioskach¹⁹.

W roku 1888 na terenie ekspozytury zbudowany został drewniany kościół, a piętnaście lat później – nowy murowany. Świątynie te rządcą otoczył troskliwą opieką. Zajął się szczególnie nowym kościołem borysławskim, który nie został jeszcze wyposażony. Sprowadził do niego trzy artystycznie wykonane ołtarze, dwa konfesjonały, ambonę, chrzcielnicę oraz wielogłosowe organy. Zaopatrzył go w liczne paramenta i naczynia liturgiczne. Jak pisano, „Administrator kochał się wprost w pięknych szatach i sprzętach liturgicznych, więc sprawił ich wielką ilość, a są to rzeczy bardzo cenne i kosztowne. Dodać można do tego piękny grób na Wielki Tydzień i wspaniałą szopkę na Boże Narodzenie”²⁰. Przyozdobił też świątynię pięknymi witrażami i polichromią²¹. Kapłan był również wspaniałym gospodarzem i organizatorem. Dzięki jego staraniom wzniesiono w Mrażnicy nową świątynię pw. Chrystusa Króla i kaplicę. Zadbał on również o sprawy ekonomiczne parafii. Zakupił dwa domy na mieszkania dwóch wikarych, organisty i kościelnego oraz trzeci budynek przeznaczony na dom parafialny.

Nade wszystko jednak ks. Wojciech Karaś był duszpasterzem. Jak napisał później ks. Józef Dąbrowski: „Życie śp. ks. W. Karasia cechowała wielka miłość Boga, Kościoła, Ojczyzny, ludzi, nadzwyczajna gościnność, serdeczność, mrówcza praca, wielka dbałość o zbawienie swoich owieczek. Śp. Zmarły przyszedł do Borysławia w kwiecie wieku, w pełni sił, toteż pracował niezmordowanie od rana do wieczora, a czasem od wieczora do rana. Całymi godzinami spowiadał, a my księża byliśmy świadkami, jak w czasie wielkanocnej spowiedzi siedział w konfesjonale od rana do 3½ po północy, a wyszedł z konfesjonalu dopiero, gdy mu się krew z ust puściła. Z największą miłością i cierpliwością spowiadał młodzież szkolną, dla której porzucał zajęcia parafialne. Kazania głosił przepiękne i w tonie tak serdecznym, że wszystkich do głębi poruszał i porywał. Był wielkim jałmużnikiem i ostatni grosz oddawał na ubogich, na sieroty, na dobre cele, toteż w jego kieszeni prawie nigdy grosz się nie ostał. Był nadzwyczaj gościnny, a księży u siebie przyjmował z otwartymi ramionami o każdej porze, toteż plebanię jego słusznie nazwano <<hotelem dla księży>>. Ile zaś śp. ks. Karaś włożył w kościół i parafię, o tem tylko sam Pan Bóg wie doskonale. Nic więc dziwnego, że ludzie uważali go za człowieka dobrego i miłosiernego bez granic. Zmarły lubiał bardzo nabożeństwa kościelne i dbał o nie, a kiedy w ostatnich miesiącach zdrowie jego podupadło, w czasie głównych nabożeństw siadywał u siebie w pokoju, którego okna wychodziły na kościół i dziedziniec kościelny i płakał z radości, gdy się nabożeństwo odbywało lub procesja szła naokoło kościoła. Dzięki niezmordowanej pracy śp. Zmarłego powstała w Borysławiu Liga Katolicka, która liczy setki członków i ma za sobą wiele pięknych czynów”²².

¹⁹ *Schematismus pro anno Domini 1914*, s. 79-80; *Schematismus pro anno Domini 1917*, s. 72; *Elenchus Cleri Dioeceseos rit. lat. Premisliensis pro anno Domini 1924*, Premisliae MCMXXIV, s. 26; *Schematismus pro anno Domini 1925*, Premisliae MCMXXV, s. 46.

²⁰ Momidłowski, *Ś.p. Ks. Wojciech Karaś*, s. 418.

²¹ M. Pelczar, *Ś.p. Ks. Andrzej Osikowicz*, KDP, 1-2 (1949) s. 39.

²² Momidłowski, *Ś.p. Ks. Wojciech Karaś*, s. 417-418.

O hojności kapłana i wrażliwości na potrzeby duszpasterskie świadczy fakt, że wielokrotnie wspierał finansowo różne pobożne dzieła. Przykładowo w roku 1905 ofiarował kwotę 4 koron na kościół pw. Serca Pana Jezusa w Przemyślu. W roku 1906 złożył na świętopietrze 2 korony, rok później na ten sam cel przekazał kwotę 6 koron, a po kolejnym roku kwotę 10 koron. W roku szkolnym 1908/1909 wsparł Małe Seminarium w Przemyślu kwotą 50 koron. Rok później wpłacił 20 koron na funkcjonowanie Hospicjum Polskiego w Rzymie i 6 koron na świętopietrze. W roku 1911 złożył kwotę 16 koron do dyspozycji Konsystorza Biskupiego w Przemyślu. Podobnie i w 1912 roku przekazał po 1 koronie na świętopietrze i misje zagraniczne, jak również 4 korony na Hospicjum Polskie w Rzymie. W przededniu I wojny światowej przeznaczył z kolei 4 korony na świętopietrze oraz po 1 koronie na misje zagraniczne i do rozporządzenia Konsystorza Biskupiego w Przemyślu. W trudnych latach wojennych ofiarował na cele religijne łączną kwotę 25 koron. W roku 1926 złożył z kolei 10 zł jako ofiarę za korzystanie z dyspensy postnej. Podobnie uczynił po roku, a ponadto wpłacił kwotę 10 zł na cele bractwa kapłańskiego „Bonus Pastor” i 10 zł na świętopietrze. W roku 1928 wsparł bractwo „Bonus Pastor” kwotą 10 zł, taką samą sumę przeznaczając na świętopietrze, misje zagraniczne i Papieskie Dzieło Rozkrzewiania Wiary. Oprócz tego złożył po 10 zł za dyspensę postną i jako osobisty datek na Związek Młodzieży. Dwa lata później duchowny przekazał po 10 zł na świętopietrze, misje w Afryce, Instytut Misyjny w Lublinie i z okazji Tygodnia Propagandy Trzeźwości, a także 10 zł 50 gr na „Bonus Pastor” i 10 zł 60 gr na Papieskie Dzieło Rozkrzewiania Wiary oraz czterokrotnie donację na Papieskie Dzieło św. Piotra Apostoła w łącznej wysokości 70 zł²³.

Kapłan należał m.in. do Związku Mszałnego. W związku z tym był zobowiązany co pewien czas celebrować Msze św. Uczynił to m.in. w latach: 1917, 1923 i 1930²⁴. Inną organizacją, do której zgłosił akces, było stowarzyszenie duchownych diecezji przemyskiej Towarzystwo „Charitas”. Przystąpił do niego jako członek zwyczajny w dziale rentowym przed 23 lutego 1912 r. i zadeklarował regularne wpłacanie premii miesięcznej. W późniejszym czasie ubezpieczał w nim

²³ *Składki na kościół Najśw. Serca Jezusowego (c.d.)*, KDP, 12 (1905) s. 379; *Wykaz składek na cele religijne w roku 1906*, KDP, 3 (1907) s. 113; *Wykaz składek na cele religijne w roku 1907*, KDP, 4 (1907) s. 146; *Wykaz składek na cele religijne w roku 1908*, KDP, 3 (1909) s. 162; *Sprawozdanie zarządu Małego Seminarium za rok szkolny 1908/9*, KDP, 12 (1909) s. 674; *Wykaz ofiar na Hospicjum Polskie w Rzymie złożonych do dnia 1 marca 1910 r.*, KDP, 3 (1910) s. 173; *Wykaz składek na cele religijne od 1 marca 1909 do 1 kwietnia 1910*, KDP, 4 (1910) s. 227; *Wykaz składek na cele religijne za czas od 1/4 1910 do 31/3 1912*, KDP, 4 (1912) s. 136; *Wykaz ofiar na cele religijne złożonych od 1 kwietnia 1912 do 31 marca 1913*, KDP, 4 (1913) s. 126, 128, 132; *Wykaz składek na cele religijne po koniec marca 1914 r.*, KDP, 5 (1914) s. 201, 205; *Wykaz składek na cele religijne za czas od 1 kwietnia 1914 do 31 marca 1917*, KDP, 3-4 (1917) s. 66; *Wykaz składek za rok 1926*, KDP, 11-12 (1926) s. 242; *Wykaz składek za rok 1927*, KDP, 11-12 (1926) s. 341-342, 245; *Wykaz składek za rok 1928*, KDP, 12 (1928) s. 250-253, 256, 258; *Wykaz składek za r. 1930*, KDP, 1 (1931) s. 27, 29-30, 35-37, 39-40; *Uzupełnienie wykazu składek na Pap. Dzieło św. Piotra Ap. za rok 1930*, KDP, 2-3 (1931) s. 122.

²⁴ *W sprawie Związku mszałnego*, KDP, 1 (1917) s. 28; *W sprawie Związku mszałnego*, KDP, 1-2 (1923) s. 50; *Związek mszalny diecezji Przemyskiej*, KDP, 1 (1930) s. 40.

rentę według taryfy II. Przytoczyć można, iż z racji przynależności do tego zrzeszenia do końca 1916 roku złożył kwotę 1.238 koron 40 halerzy²⁵. W roku 1923 duchowny został wpisany także do Związku Misyjnego Kleru. Składki członkowskiej nie uiszczył jednak szybko i długo nie mógł korzystać z praw i przywilejów członków Związku. Uczynił to dopiero w późniejszym czasie²⁶.

O walorach intelektualnych kapłana z Giedlarowej świadczy fakt, że przygotowany przez niego referat poświęcony zagadnieniom z teologii moralnej został odczytany na kongregacji dekanalnej w roku 1905, spotykając się z uznaniem słuchaczy²⁷. Zasługi ks. Wojciecha Karasia doceniały władze duchowne. Wielokrotnie wyróżniały go kościelnymi odznaczeniami i godnościami. W roku 1916 uhonorowano go przykładowo odznaczeniem *Expositorio Canonicali*, co stało się na mocy dekretu nr 6801/1916. Kilka lat później został mianowany proboszczem *ad honores*. Po czterech latach, dekretem nr 5673/1925, został mu przyznany przywilej noszenia rakiety i mantoletu. O wydarzeniach tych rozpisowały się m.in. regionalne czasopisma²⁸.

Praca, której kapłan był do końca oddany, nadwerżyła w znacznym stopniu jego siły. Na jego zdrowiu odbiły się także zmartwienia „i zgryzoty spowodowane wicherzeniem zwolenników kościoła narodowego”. Mimo trudów i choroby ks. Wojciech Karaś do końca służył powierzonej mu parafii. Zapisano, że „jeszcze na łożu boleści wydawał potrzebne polecenia dla stron zgłaszających się”²⁹. Kapłan zmarł w Tustanowicach dnia 4 lipca 1931 r. w 60. roku życia i 36. roku kapłaństwa. Jako przyczynę śmierci stwierdzono zapalenie mózgu. Jego pogrzeb był wielką manifestacją religijną. Na ceremonie żałobne przybyły rzesze parafian i przedstawiciele miejscowych władz. Uczestniczyło w nich 24 kapłanów obrządku łacińskiego i 4 obrządku grekokatolickiego. Po śmierci ks. Wojciecha Karasia proboszczem w Borysławiu został dotychczasowy tamtejszy wikary ks. Andrzej Osikowicz³⁰.

Po odejściu z Sokołowa ks. Wojciecha Karasia, w roku 1902 na stanowisku katechety miejscowych szkół zaistniał przejściowy wakat. Nauką religii zajmowali się wówczas bezpośrednio proboszcz ks. Franciszek Stankiewicz oraz wikariusz ks. Stanisław Okoński. Niedługo jednak parafia sokołowska zyskała nowego katechetę. Był nim ks. Józef Szpila.

²⁵ *Z Towarzystwa Charitas*, KDP, 2 (1912) s. 87; *Z Towarzystwa „Charitas”*, KDP, 7-8 (1911) s. 466; *Sprawozdanie z działalności Towarzystwa „Charitas” za lata 1914, 1915, 1916*, Przemyśl 1917, s. 2, 4.

²⁶ J. Balicki, *Ze Związku Misyjnego Kleru*, KDP, 1-2 (1924) s. 26; Tenże, *Ze Związku Misyjnego Kleru*, KDP, 3-4 (1924) s. 60; Tenże, *Związek Misyjny Kleru*, KDP, 10 (1926) s. 211.

²⁷ *Ocena prac pisemnych, odczytanych na kongregacjach dekanalnych w r. 1905 i odpowiedzi na poruszone kwestye*, KDP, 4 (1906) s. 199.

²⁸ *Schematismus pro anno Domini 1917*, s. 288; *Zmiany na stanowiskach i urzędach duchownych*, KDP, 1 (1917) s. 29; *Zmiany*, KDP, 12 (1921) s. 152; *Zmiany*, KDP, 1 (1926) s. 56; *Kronika „Ziemia Przemyska”*, 10 (1926) s. 3.

²⁹ Momidłowski, *Ś.p. Ks. Wojciech Karaś*, s. 419.

³⁰ *Zmiany*, KDP, 8-9 (1931) s. 360; M. Pelczar, *Ś.p. Ks. Andrzej Osikowicz*, s. 38; Tabela służbowa ks. Wojciecha Karasia.

Ks. Józef Szpila przyszedł na świat 13 marca 1874 r. w Grodzisku. W latach 1885-1893 uczęszczał do I Wyższego Gimnazjum w Rzeszowie. Przez wszystkie te lata oceniany był jako bardzo dobry uczeń, klasyfikowany ze stopniem pierwszym. W tejże szkole w roku 1893 uzyskał świadectwo dojrzałości³¹. Następnie młodzieniec został przyjęty w poczet alumnów Seminarium Duchownego w Przemyślu. Na uczelni tej studiował przez cztery lata. W dniu 11 lipca 1897 r. został wyświęcony na kapłana³².

Jako neoprezbiter trafił do Dobrzechowa w dekanacie strzyżowskim. Była to parafia zarządzana przez proboszcza ks. Karola Józefa Fischera, późniejszego biskupa pomocniczego w Przemyślu. Młody kapłan przebywał tam na wikariacie razem z wyświęconym cztery lata wcześniej ks. Szymonem Bienkiewiczem. Parafia obejmowała: Dobrzechów, Grodzisko, Kalembinę, Korzuchów, Kozłówek, Markuszową, Oparówkę, Różankę, Tułkowice, Wysoką i Zawadkę. Łącznie na tym terenie mieszkało 7.617 katolików, czyli najwięcej z całego dekanatu, a także 91 Żydów. Duszpasterstwo było prowadzone początkowo przy kościele pw. św. Stanisława konsekrowanym w roku 1616, a rozebranym w roku 1897. Jednocześnie trwała budowa nowej, murowanej świątyni. Katechizowanie było prowadzone w pięciu szkołach znajdujących się w Dobrzechowie, Grodzisku, Markuszowej, KozłóWKu i Wysokiej. Wierni mogli należeć do Apostolstwa Serca Jezusowego, Żywego Różańca, Stowarzyszenia Świętych Aniołów Stróżów oraz różnych Bractw: Świętej Rodziny, Dzieciństwa Jezusowego i Wstrzemięźliwości³³.

Już po roku kapłan z Grodziska został skierowany do parafii drohobyckiej. Była to duża placówka zamieszkała przez 15.512 wiernych, a nadto 1.350 protestantów i 18.400 Żydów. Oprócz miasta, razem z ekspozyturą w Wolance, obejmowała wówczas również dwadzieścia wiosek i kilka przysiółków: Banię Kotowską, Bolechowce, Borysław, Dereżyce, Dobrohostów, Dobrowlany, Glinne, Hubicze, Jasienicę Solną, Kołpiec, Lisznię, Monaster Dereżycki, Monaster Liszniański, Modrycz, Mraźnicę, Neudorf, Niedźwiedź, Orowe, Popiele, Raniowice, Schodnicę, Solec, Stanilę, Starą Wieś, Stebnik, Truskawiec, Tustanowice, Ułyczno z Gassendorfem, Uniatycze i Wolankę. W Drohobyczu ks. Józef Szpila wypełniał polecenia proboszcza ks. Michała Serwackiego, współpracując z wikariuszem ks. Franciszkiem Kędziorem, ekspozytem ks. Michałem Gromadą oraz dwoma katechetami: ks. Szymonem Cetnarskim i ks. Janem Szałajko. Sakramenty udzielane były w gotyckim kościele pw. Wniebowzięcia Matki Bożej, Świętego Krzyża i św. Bartłomieja, konsekrowanym w roku 1511. O aktywności wiernych świadczyła obecność stowarzyszeń religijnych: Żywego Różańca i Apostolstwa Serca

³¹ *Sprawozdanie za rok szkolny 1885/6*, s. 81; *Sprawozdanie Dyrektora c.k. Wyższego Gimnazjum w Rzeszowie za rok szkolny 1887*, Rzeszów 1887, s. 57; *Sprawozdanie za rok szkolny 1888*, s. 58; *Sprawozdanie za rok szkolny 1890*, s. 38; *Sprawozdanie za rok szkolny 1891*, s. 39; *Sprawozdanie Dyrektora c.k. Wyższego Gimnazjum w Rzeszowie za rok szkolny 1892*, Rzeszów 1892, s. 43; *Sprawozdanie Dyrektora c.k. Wyższego Gimnazjum w Rzeszowie za rok szkolny 1893*, Rzeszów 1893, s. 69-70.

³² Archiwum Parafialne w Trzebosi, Opis kościoła i plebanii ze wszystkimi należytościami w Trzebosi Roku 1795, b.s.

³³ *Schematismus pro anno Domini 1898*, Premislae 1897, s. 230.

Jezusowego oraz Bractw: Szkaplerznego, Wstrzemięźliwości, Świętej Rodziny i Trójcy Świętej³⁴.

W roku 1900 ks. Józef Szpila trafił do parafii w Jasle. Miejscowym proboszczem był wtedy ks. Leon Sroczyński, zaś zadania wikariuszów spełniali: ks. Jan Wałęcki i ks. Adam Wesoliński. Parafia liczyła 12.072 wiernych, obok których żyło 2.000 Żydów. Na nowej placówce grodziszczanin był odpowiedzialny przede wszystkim za prowadzenie katechezy w miejscowej Żeńskiej Szkole Wydziałowej. Na gruncie pedagogicznym, współpracował z innymi katechetami: ks. Stanisławem Fałęckim i ks. Walentym Litwinem, którzy zajmowali się jednak głównie nauką religii w jasielskim gimnazjum. Obecność tylu katechetów była podyktowana funkcjonowaniem na terenie parafii licznych szkół: ośmioklasowego gimnazjum, sześcioklasowej szkoły męskiej i żeńskiej, szkoły przemysłowej oraz czterech placówek oświatowych w wioskach: Brzyszczykach, Czeluśnicy, Niegłowicach i Sobniowie³⁵.

Wedle informacji podanej w dniu 5 sierpnia 1901 r. przez bpa Józefa Sebastiana Pelczara, ks. Józef Szpila został przeniesiony z Jasła do parafii w Rzepienniku Biskupim wchodzącym w skład wikariatu rejonowego w Bieczu. Jego miejsce zajął natomiast ks. Józef Gajda, dotychczasowy katecheta w szkole realnej w Jarosławiu. Na nowej placówce młody kapłan pracował przy proboszczu ks. Janie Juszczyku, a później przy administratorze ks. Antonim Dziurzyńskim, z którym wcześniej współpracował na miejscowym wikariacie. Obowiązki duszpasterskie obejmowały wówczas posługę słowa i sakramentalną w murowanym kościele pw. Wniebowzięcia Matki Bożej i drewnianej kaplicy pw. św. Jana Chrzciciela, a także pracę ze zrzeczeniami religijnymi: Apostolstwem Serca Jezusowego, Stowarzyszeniem Różańca Żywego, Stowarzyszeniem Świętych Aniołów Stróżów, Bractwem Świętej Rodziny i Bractwem Wstrzemięźliwości. Kapłani zajmowali się też nauczaniem prawd wiary w czterech szkołach leżących w Rzepienniku Biskupim, Rzepienniku Marciszewskim, Rzepienniku Strzyżowskim i Rzepienniku Suchym. Cała ta parafia liczyła 6.430 wiernych, którzy współegzystowali z 570 Żydami³⁶.

W kwietniu 1903 roku władza duchowna skierowała ks. Józefa Szpilę z Rzepiennika Biskupiego na katecheturę w parafii sokołowskiej. Jego zadaniem była odtąd nauka religii w tamtejszej pięcioklasowej szkole ludowej. W Rzepienniku zastąpił go natomiast wikariusz z Połomii ks. Franciszek Strzępek. Na nowej placówce ks. Józef Szpila współpracował z proboszczem ks. Franciszkiem Stankiewiczem i wikariuszem ks. Stanisławem Okońskim. Dodać należy, że oprócz szkoły w miasteczku nauka religii odbywała się też w szkołach w Trzbusce i Wólce Sokołowskiej. Bez wątpienia katecheta wspomagał również pozostałych kapłanów w normalnej pracy duszpasterskiej³⁷.

W Sokołowie ks. Józef Szpila pracował zaledwie rok. Następnie został przeniesiony do sąsiedniej Trzebosi, gdzie objął stanowisko proboszcza parafii zało-

³⁴ *Schematismus pro anno Domini 1899*, Premislae 1898, s. 83-84.

³⁵ *Schematismus pro anno Domini 1901*, s. 115, 254.

³⁶ *Zmiany*, KDP, 7-8 (1901) s. 282; *Schematismus pro anno Domini 1902*, s. 59.

³⁷ *Zmiany*, KDP, 4 (1903) s. 139; *Schematismus pro anno Domini 1904*, s. 152, 280.

zonej w roku 1795 przez dziedziczkę sokołowską Mariannę Grabińską. Prezenty udzielił mu kolator, a zarazem dziedzic sokołowski hrabia Jan Władysław Zamojski. Oficjalna instalacja nowego rządcy parafii miała miejsce 5 marca 1904 r. Placówkę objął po administratorze ks. Janie Jakubowskim, który zarządzał Trzebosią po odejściu z niej proboszcza ks. Józefa Tokarskiego w listopadzie 1903 roku. Jako centrum duszpasterskie służył tam murowany kościół pw. Opatrzności Bożej z roku 1888, konsekrowany przez bpa Karola Józefa Fischera w roku 1902. W roku 1904 parafię tworzyły miejscowości: Trzeboś, Kąty Brzózkańskie i Kąty Rakszawskie. Liczyła ona 4.433 wiernych, obok których żyło 56 Żydów. Jako że proboszcz był początkowo jedynym duszpasterzem trzeboskim, na jego barkach spoczęła troska o głoszenie słowa Bożego, szafowanie sakramentów i sakramentaliów, prowadzenie pogrzebów, a także funkcjonowanie licznych zrzeszeń katolickich: Apostolstwa Modlitwy i Serca Jezusowego, Stowarzyszenia Świętych Aniołów Stróżów, jak również Bractw: Przenajświętszego Sakramentu, Różańcowego i Wstrzemięźliwości. Zajmował się też katechizacją w miejscowej szkole dwuklasowej, a od roku 1905 dodatkowo w jednoklasowej szkole otworzonej w Wydrzu. Dopiero w ostatnim roku pobytu proboszcza w Trzebosi władza duchowna przydzieliła mu do pomocy wikariusza *ad personam*³⁸.

Jako dziewiąty w dziejach proboszcz parafii trzeboskiej ks. Józef Szpila zapisał się m.in. założeniem we wsi Związku Katolicko-Społecznego. Dzięki jego staraniom wybrano również 24-osobową Radę Parafialną, na czele której stanął jeden z gospodarzy, Piotr Niezgoda. Prócz tego proboszcz czuwał nad prawidłowym funkcjonowaniem czytelnicy i kasy systemu Raiffeisena. Podczas zebrania założycielskiego tej spółki w roku 1905 został obrany pierwszym przewodniczącym jej zarządu, mając do pomocy zastępcę Szczepana Lepiankę i pięciu rolników jako członków zarządu³⁹.

W Trzebosi ks. Józef Szpila pracował do września 1910 roku. Niestety, z biegiem czasu stan zdrowia duchownego pogarszał się coraz bardziej. Już wczesną wiosną 1909 roku otrzymał zwolnienie od obowiązków duszpasterskich na sześć miesięcy celem poratowania zdrowia. Funkcję kooperatora *ad personam* powierzono wówczas wikariuszowi z Błazowej ks. Feliksowi Ślepeckiemu. Następnie ks. Józef Szpila na własną prośbę zrezygnował z pełnionej funkcji i otrzymał pensję emerytalną. Jednocześnie z terminem do 15 listopada 1910 r. rozpisano konkurs na opróżnione probostwo. Po ks. Józefie Szpili placówkę objął w tymczasowy zarząd administrator ks. Feliks Chudy, a następnie wikariusz z Łąki ks. Teofil Lewicki, który został kanonicznie instytuowany w Trzebosi po dwóch miesiącach, w dniu 5 stycznia 1911 r.⁴⁰

³⁸ Opis kościoła i plebanii, b.s.; *Schematismus pro anno Domini 1905*, s. 153-154; *Schematismus pro anno Domini 1906*, s. 153; *Schematismus pro anno Domini 1910*, s. 159.

³⁹ *Sprawozdanie z założenia Związku katolicko-społecznego w parafiach diecezji przemyskiej za rok 1906 (ciąg dalszy)*, KDP, 3 (1907) s. 112; Por. Z. Bielak, *Zarys dziejów wsi puszczańskich Trzeboś (XVII-XX w.)*, Rzeszów 2003, s. 33.

⁴⁰ Opis kościoła i plebanii, b.s.; *Zmiany*, KDP, 3 (1909) s. 171; *Zmiany*, KDP, 10 (1910) s. 562-563; *Schematismus pro anno Domini 1911*, Premisliae 1910, s. 295.

Prezentując postać tego kapłana, nie można zapomnieć, iż był on mocno zainteresowany o sprawy Kościoła powszechnego i diecezjalnego. Świadczyło o tym m.in. przekazanie w kwietniu 1901 roku kwoty 12 koron na restaurację katedry przemyskiej. W roku 1905 ofiarował z kolei 2 korony na odnowienie kościoła pw. Serca Pana Jezusa w Przemyśle, zaś w roku 1908 po 1 koronie na świętopietrze, prowadzenie misji zagranicznych oraz Boży Grób w Jerozolimie⁴¹. Do formacji stałej kapłana należało m.in. uczestniczenie w życiu Związku Mszalnego. Obowiązkiem Mszę św. z racji przynależności do tej organizacji odprawił m.in. w roku 1918⁴².

Jako emeryt ks. Józef Szpila zamieszkał początkowo w Rzeszowie⁴³. Ostatnie lata życia spędził w Jasle⁴⁴. Nie znaczy to jednak, iż całkowicie zrezygnował z udzielania posługi kapłańskiej. W roku 1913 władza duchowna powierzyła mu m.in. tymczasowe pełnienie obowiązków katechety w gimnazjum w Jasle. Zastępował na tym stanowisku ks. Józefa Gaydę, który otrzymał sześciomiesięczny urlop na poratowanie zdrowia. Prócz nauki religii do jego powinności należało głoszenie jednej egzorty tygodniowo dla uczniów oraz troska o kaplicę gimnazjalną⁴⁵. Ks. Józef Szpila zmarł w Jasle w dniu 22 grudnia 1919 r. Był to jego 46. rok życia i 22. rok kapłaństwa⁴⁶.

Po ks. Józefie Szpili nowym katechetą sokołowskim został **ks. Leopold Augustyn**. Urodził się on 11 listopada 1875 r. w Łęczynach. Po ukończeniu szkoły powszechnej odbył w latach 1888-1896 studia gimnazjalne w Jasle. Oceniany był jako uczeń bardzo dobry i corocznie uzyskiwał promocję do następnej klasy ze stopniem pierwszym⁴⁷. W roku 1896 młodzieniec został przyjęty do Seminarium Duchownego w Przemyśle. Przez cztery lata studiował tam filozofię i teologię. W lipcu 1900 roku przyjął w tymże mieście święcenia prezbiteratu⁴⁸. Zachowały się informacje o szczególnym wymiarze prymicji kapłańskich ks. Leopolda Augustyna. Uroczystości te odbyły się w rodzinnej parafii duchownego podczas rekolekcji prowadzonych tam w dniach 14-18 sierpnia 1900 r. Okolicznościowe kazanie prymicyjne wygłosił wówczas jezuicki zakonnik o. Antoni Augustyn,

⁴¹ Wykaz składek na restaurację katedry przemyskiej, KDP 1901, z. 5, s. 190; Składki na kościół Najśw. Serca Jezusowego (c.d.), s. 379; Wykaz składek na cele religijne w roku 1908, s. 162-163.

⁴² W sprawie Związku mszalnego, KDP, 1 (1918) s. 19.

⁴³ Schematismus pro anno Domini 1912, s. 215.

⁴⁴ Opis kościoła i plebanii, b.s.; Elenchus a. D. 1919, Premisliae 1919, s. 53; Schematismus pro anno Domini 1917, s. 101.

⁴⁵ Zmiany, KDP, 9 (1913) s. 226-227; Schematismus pro anno Domini 1914, s. 109, 267.

⁴⁶ Zmiany, KDP, 1 (1920) s. 28.

⁴⁷ Sprawozdanie Dyrekcyi c.k. Gimnazjum w Jasle za rok szkolny 1890, Jasło 1890, s. 79; Sprawozdanie Dyrekcyi c.k. Gimnazjum w Jasle za rok szkolny 1891, Jasło 1891, s. 26; Sprawozdanie Dyrekcyi c.k. Gimnazjum w Jasle za rok szkolny 1892, Jasło 1892, s. 27; Sprawozdanie Dyrekcyi c.k. Gimnazjum w Jasle za rok szkolny 1893, Jasło 1893, s. 31; Sprawozdanie Dyrekcyi c.k. Gimnazjum w Jasle za rok szkolny 1894, Jasło 1894, s. 29; Sprawozdanie Dyrekcyi c.k. Gimnazjum w Jasle za rok szkolny 1895, Jasło 1895, s. 57.

⁴⁸ AAPrz, APK, Tabela służbowa ks. Leopolda Augustyna.

stryj neoprezbitera, który przewodniczył odprowadianym ćwiczeniom duchowym⁴⁹.

Pierwszą placówką duszpasterską ks. Leopolda Augustyna były Pantalowice w dekanacie przeworskim. Pracował tam jako wikariusz od 22 sierpnia 1900 r. do 13 czerwca 1902 r. Pomagał wówczas proboszczowi ks. Leonowi Gondelowskiemu w pełnieniu posługi sakramentalnej, kaznodziejskiej i katechetycznej w trzech szkołach dwuklasowych. Parafia ta obejmowała: Łopuszkę Małą, Łopuszkę Wielką, Pantalowice, Rączynę i Zagórze. Wymienione miejscowości zasiedlało 5.206 katolików i 250 Żydów. Głównym centrum sakralnym był drewniany kościół pw. Nawiedzenia Matki Bożej pochodzący z roku 1693. Oprócz niego w Łopuszce Wielkiej w roku 1899 poświęcona została kaplica wzniesiona w stylu neogotyckim. Dużą rolę w życiu religijnym wiernych odgrywały: Apostolstwo Serca Jezusowego, Żywy Różaniec oraz Bractwa: Świętej Rodziny i Wstrzemięźliwości⁵⁰.

Następnie młody kapłan został przeniesiony przez władzę duchowną na analogiczne stanowisko do Dynowa. Jego formacja kapłańska kształtowała się tam pod okiem proboszcza ks. Gabriela Sałustowicza. Poza miasteczkiem na placówkę duszpasterską składały się: Bartkówka, Chodorówka, Igioza, Lipnik, Przedmieście Dynowskie i Ulenica. Na tym terenie mieszkało 5.402 łacinników i aż 2.046 Żydów. Wierni szukali posługi sakramentalnej w kościele pw. św. Wawrzyńca, wzniesionym w roku 1663. Duchowni troszczyli się o organizacje religijne: Apostolstwo Serca Jezusowego, Stowarzyszenie Świętych Aniołów Stróżów, Bractwo Świętej Rodziny, Bractwo Różańcowe, Bractwo Wstrzemięźliwości i Trzeci Zakon Franciszkański. Zajmowali się też katechizacją w sześcioklasowej szkole miejskiej oraz w szkołach: na Przedmieściu, w Bartkowie i w Ulenicy⁵¹.

Z dniem 14 sierpnia 1903 r. ks. Leopold Augustyn objął wikariat w Zaczerniu w dekanacie rzeszowskim. Pracował tam razem z proboszczem ks. Wojciechem Żebrackim. Do tej wiejskiej parafii oprócz Zaczernia należały: Jasionka, Nowa Wieś i Wysoka, w których żyło ogółem 4.758 katolików i 100 Żydów. Słowo Boże było przepowiadane w murowanym kościele pw. Narodzenia Matki Bożej wybudowanym w latach 1800-1806. Naukę religii realizowano w dwóch szkołach: zaczerskiej i wysokiej. Formowaniu wiernych służyła natomiast obecność Żywego Różańca oraz kilku Bractw: Wstrzemięźliwości, Świętej Rodziny i Serca Pana Jezusa⁵².

Z Zaczernia dnia 12 marca 1904 r. biskup przemyski skierował ks. Leopolda Augustyna do Sokołowa. Objął tam stanowisko katechety szkoły ludowej. W parafii sokołowskiej przebywał przez trzy lata. Przez ten czas dał się poznać nie tylko jako znakomity pedagog, lecz również jako kapłan zatroskany o parafian oraz organizator życia społecznego i kulturalnego. Na niwie duszpasterskiej współpracował z proboszczem ks. Franciszkiem Stankiewiczem i wikariuszami:

⁴⁹ J. Milczanowski, *Sprawozdanie o misjach i rekolekcjach ludowych w Diecezji Przemyskiej w r. 1900 odbytych*, KDP, 3 (1901) s. 90.

⁵⁰ Tabela służbowa ks. Leopolda Augustyna; *Schematismus pro anno Domini 1901*, s. 177-178.

⁵¹ *Schematismus pro anno Domini 1903*, s. 96.

⁵² *Schematismus pro anno Domini 1904*, s. 201.

wpierw ks. Stanisławem Okońskim, a później neoprezbiterem ks. Florianem Ziełańskim⁵³.

Podczas pobytu w Sokołowie katecheta zainteresował się podejmowanymi wówczas w miasteczku inicjatywami społeczno-gospodarczymi. Finałem tego był jego udział w dniu 1 grudnia 1905 r. w pierwszym walnym, a zarazem założycielskim zebraniu Spółki Oszczędności i Pożyczek – kasy systemu Reiffeisena. Kapłan został wówczas wybrany do zarządu spółdzielni, w którym objął stanowisko przełożonego, mając do pomocy jako zastępcę emerytowanego podpułkownika Piotra Podstawskiego. Jako taki był jednym z sygnatariuszy liczącego 76 paragrafów statutu spółki⁵⁴. Już na drugi dzień po założeniu kasy wniósł podanie do Biura Patronatu dla Spółek Oszczędności i Pożyczek przy Wydziale Krajowym we Lwowie z prośbą o objęcie jej patronatem. W konsekwencji, po spełnieniu pewnych warunków, zaowocowało to przyjęciem spółdzielni do Patronatu Wydziału Krajowego, o czym poinformował sokołowian marszałek krajowy ze Lwowa pismem z dnia 27 stycznia 1906 r. Wiązało się to m.in. z przyznaniem dotacji w wysokości 400 koron z przeznaczeniem na wyposażenie i początkową działalność. Ks. Leopold Augustyn został natomiast upoważniony przez Biuro Patronatu do wydania spółce przeznaczonych dla niej przedmiotów⁵⁵. Przez pewien czas w mieszkaniu katechety, domu nr 695, zlokalizowana była również siedziba kasy. Tam także od dnia 25 stycznia 1906 r. urzędowali działacze spółki⁵⁶.

W dniu 21 marca 1907 r. ks. Leopold Augustyn został przeniesiony do Jarosławia. Otrzymał tam etat katechety siedmioklasowej Szkoły Wydziałowej Męskiej im. Piotra Skargi, zastępując ks. Franciszka Macha, który przeszedł na urlop dla poratowania zdrowia⁵⁷. Dodatkowo w latach 1910-1911 uczył w Prywatnym Gimnazjum Realnym w Surochowie, a od 1913 roku w Prywatnym Gimnazjum Realnym Żeńskim w Jarosławiu. Do obowiązków ks. Leopolda Augustyna należało także m.in. codzienne sprawowanie porannej Eucharystii dla wychowanków Bursy Polskiej im. Mikołaja Kopernika w Jarosławiu. Nadto wiosną przewodni-

⁵³ *Schematismus pro anno Domini 1905*, s. 152, 280; *Schematismus pro anno Domini 1907*, s. 152, 281.

⁵⁴ Zbiory Banku Spółdzielczego w Sokołowie Małopolskim [dalej: ABS], Protokół z odbytego w dniu 1 grudnia 1905 roku założycielskiego i zarazem I Walnego zebrania Spółki oszczędności i pożyczek w Sokołowie koło Rzeszowa, w: Księga protokołów z Walnych Zebrań Spółki Oszczędności i Pożyczek w Sokołowie koło Rzeszowa (1905-1943), s. 1-4; ABS, Statut Spółki oszczędności i pożyczek w Sokołowie koło Rzeszowa, s. 11, 13; B. Walicki, *Dzieje Banku Spółdzielczego w Sokołowie Małopolskim 1905-2005*, Sokołów Małopolski 2005, s. 38, 42.

⁵⁵ ABS, Teczka: Spółka Oszczędności i Pożyczek w Sokołowie – 1906 rok, List Biura Patronatu dla Spółek Oszczędności i Pożyczek przy Wydziale Krajowym we Lwowie do Spółki Oszczędności i Pożyczek w Sokołowie koło Rzeszowa z 3 stycznia 1906 r.; toż z 30 stycznia 1906 r.; toż z 10 lutego 1906 r.; toż z 25 kwietnia 1906 r.; toż z 11 maja 1906 r.; List Dyrekcji Okręgu Skarbowego w Rzeszowie do Dyrekcji Spółki Oszczędności i Pożyczek w Sokołowie koło Rzeszowa z 12 marca 1906 r.

⁵⁶ ABS, Teczka: Spółka Oszczędności i Pożyczek w Sokołowie – 1906 rok, Ogłoszenie o rozpoczęciu czynności Spółki Oszczędności i Pożyczek w Sokołowie koło Rzeszowa z 19 stycznia 1906 r.

⁵⁷ *Schematismus pro anno Domini 1908*, s. 110, 282; Zmiany, KDP, 3 (1907) s. 126.

czył dorocznemu nabożeństwu żałobnemu w intencji jednego z założycieli bursy, ks. F. Wojnara. Duchowny był fundatorem ołtarza do odnowionej w roku 1910 kaplicy tego internatu. W roku szkolnym 1911/1912 przekazał również na potrzeby bursy datkę w wysokości 15 koron⁵⁸.

W latach szkolnych 1921/1922-1924/1925 ks. Leopold Augustyn pełnił także obowiązek nauczania religii rzymsko-katolickiej w miejscowym Prywatnym Seminarium Nauczycielskim Żeńskim im. Emilii Plater w Jarosławiu. Jako taki wstąpił do stowarzyszenia sympatyków tej szkoły i w latach 1922-1925 był członkiem jego zarządu. Prócz samego katechizowania duchowny podejmował również pracę formacyjną wśród uczennic. Był m.in. moderatorem przeznaczoną dla nich Sodalitę Mariańską. W roku 1922 zapisał się w dziejach szkoły poświęceniem jej odremontowanego lokalu. Dla uhonorowania wkładu kapłana w rozwój i funkcjonowanie placówki Walne Zgromadzenie Towarzystwa Prywatnego Seminarium Nauczycielskiego Żeńskiego w Jarosławiu wyróżniło go przyznaniem mu członkostwa honorowego. Prócz tego osobną uchwałą wyraziło mu podziękowanie za rozliczne wspieranie zakładu edukacyjnego⁵⁹.

Dnia 1 lutego 1926 r. ks. Leopoldowi Augustynowi powierzono stanowisko dyrektora prywatnego Seminarium Nauczycielskiego Męskiego w Przemyślu⁶⁰. Z początkiem roku szkolnego 1927/1928 kapłana powołano na jego prośbę na stanowisko zastępcy katechety Seminarium Nauczycielskiego Męskiego w Rzeszowie. Zastąpił tam wówczas ks. dr. Józefa Jałowego, który otrzymał roczny urlop związany z wyjazdem do Ameryki. Równocześnie jednak w dalszym ciągu nauczał w jarosławskiej Szkole Wydziałowej Męskiej im. Piotra Skargi⁶¹.

Od września 1928 roku do sierpnia 1934 roku pozostawał na etacie katechety w Powszechnej Szkole Męskiej im. Adama Mickiewicza w Rzeszowie. Prócz tego pracował jako nauczyciel wspomagający w tamtejszej Powszechnej Szkole Żeńskiej im. Marii Konopnickiej. W roku 1928 spełniał też obowiązki nauczyciela wspomagającego w Państwowym Seminarium Nauczycielskim Męskim połączonym ze Szkołą Ćwiczeń w Rzeszowie. Oprócz obowiązków pedagogicznych ks. Leopold Augustyn włączał się również w liczne działania duszpasterskie. Przykładem na to może być jego wkład w rekolekcje zorganizowane w dniach 24-28 października 1933 r. z okazji Jubileuszu 1000-lecia Odkupienia dla więźniów więzienia karno-śledczego Sądu Okręgowego w Rzeszowie. W trzecim dniu tych

⁵⁸ *Sprawozdanie Bursy Polskiej im. Kopernika w Jarosławiu za lata 1910/11 i 1911/12*, Jarosław [1912] s. 3, 13; *Sprawozdanie Bursy Polskiej im. Kopernika w Jarosławiu za rok 1912/13*, Jarosław [1913], s. 4.

⁵⁹ L. Sontag, *Zarys historyczny dziesięciolecia Pryw. Seminarjum nauczycielskiego żeńskiego im. Emilji Plater w Jarosławiu*, w: *Sprawozdanie Dyrekcji Prywatnego Seminarjum Nauczycielskiego Żeńskiego im. Emilji Plater w Jarosławiu za rok szk. 1930/1931*, Jarosław 1931, s. III, V, VIa, VIc, VIII.

⁶⁰ *Schematismus pro anno Domini 1926*, Premisliae MCMXXVI, s. 148; *Zmiany*, KDP, 3-5 (1926) s. 116; *Kronika*, „Ziemia Przemyska”, 10 (1926) s. 3.

⁶¹ *Schematismus pro anno Domini 1928*, Premisliae MCMXXVIII, s. 165, 167; *Zmiany*, KDP, 8-9 (1927) s. 211-212.

ćwiczeń duchowych katecheta wygłosił naukę *O miłości Bożej i żalu za grzechy*⁶².

Warto zaznaczyć, że ks. Leopold Augustyn był jednym z grona rzeszowskich katechetów, którzy szczególnie odznaczyli się pracą w tej dziedzinie. Pod tym względem jest porównywany do innych zasłużonych katechetów Rzeszowa, jak: ks. Andrzej Częstka, ks. Józef Jałowcy czy sokołowianie ks. Józef Cieślik i ks. Karol Ożóg. Zdanie to potwierdzają badacze historii Rzeszowa i dawnej diecezji przemyskiej⁶³. Przejawem zainteresowań pedagogicznych i z troską o krzewienie wśród wiernych oświaty było uczestnictwo kapłana w działalności Towarzystwa Szkoły Ludowej. Zachowane dokumenty informują, że przynajmniej od roku 1910 duchowny należał do koła TSL w Jarosławiu⁶⁴. Doceniając jego zaangażowanie na polu katechetycznym przez te wszystkie lata, w roku 1913 władze kościelne odznaczyły go honorowym tytułem *Expositorio canonicali*. W roku 1924 duchowny uzyskał z kolei przywilej noszenia rakiety i mantoletu⁶⁵.

Wspomnieć tu też należy, że wielokrotnie kapłan okazywał hojność, wspierając rozmaite dzieła charytatywne i społeczne. Przykładowo w roku 1923 przekazał z własnej inicjatywy datkę pieniężną na Seminarium Duchowne w Przemyśle. Na ten sam cel rok później wpłacił kwotę 2 zł. W roku 1927 ofiarował kwotę 5 zł na cele bractwa kapłańskiego „Bonus Pastor”, 5 zł na świętopietrze i 2 zł na misje zagraniczne, a oprócz tego wpłacił 2 zł jako osobistą donację z okazji „Święta Młodzieży”. W roku 1931 złożył kwotę 5 zł na ufundowanie ochronki Towarzystwa Szkoły Ludowej w Przedmieściu Dolnoleżajskim. W roku 1936 przekazał 5 zł na organizację diecezjalnego kongresu eucharystycznego⁶⁶. Jak każdy z kapłanów diecezji przemyskiej, duchowny należał do Związku Mszalnego. Msze św. związkowe, które był zobowiązany celebrować, sprawował m.in. w roku 1917, 1922 i 1928⁶⁷.

Z biegiem czasu siły ks. Leopolda Augustyna coraz bardziej się wyczerpywały. W roku szkolnym 1934/1935 musiał z tego powodu wziąć nawet urlop zdrowotny. W dniu 31 stycznia 1935 r. katecheta przeszedł ostatecznie na emeryturę⁶⁸.

⁶² *Schematismus pro anno Domini 1933*, Premislae MCMXXXIII, s. 114, 173; A. Motyka, *Życie religijne w Rzeszowie w okresie międzywojennym*, Lublin-Rzeszów 2000, s. 45, 93, 95.

⁶³ Motyka, *Życie religijne w Rzeszowie*, s. 102.

⁶⁴ *Sprawozdanie Zarządu Koła Towarzystwa „Szkoły Ludowej” w Jarosławiu za rok administracyjny 1910*, Jarosław 1911, s. 24; *Sprawozdanie Zarządu Koła Towarzystwa „Szkoły Ludowej” w Jarosławiu za rok administracyjny 1911*, Jarosław 1912, s. 26; *Sprawozdanie Zarządu Koła Towarzystwa Szkoły Ludowej w Jarosławiu za rok administracyjny 1912*, Jarosław 1913, s. 28.

⁶⁵ *Zmiany*, KDP, 5-6 (1913) s. 162; *Zmiany*, KDP, 1-2 (1924) s. 31.

⁶⁶ *Wykaz uiszczonej daniny na Seminarjum duch.*, KDP, 3-4 (1923) s. 79; J. Grochowski, *Podziękowanie od Bratniej pomocy Kleryków*, KDP, 67 (1924) s. 94; *Wykaz składek za rok 1927*, s. 341-342, 346; *Wykaz składek ze „Święta Młodzieży”*, KDP, 1927, z. 11-12, s. 349; *Kronika „Głos Jarosławski”*, 24 (1931) s. 3; *Dalszy ciąg składek P. T. Księży na cele diec. Kongresu Eucharystycznego*, KDP, 6 (1936) s. 192.

⁶⁷ *W sprawie Związku mszalnego*, KDP, 1 (1917) s. 28; *W sprawie Związku mszalnego*, KDP, 1922, z. 1-2, s. 28; *W sprawie Związku mszalnego*, KDP, 1 (1928) s. 13.

⁶⁸ *Schematismus pro anno Domini 1935*, Premislae MCMXXXV, s. 77; 122; *Zmiany*, KDP, 1-2 (1935) s. 39.

Po zwolnieniu z pełnienia obowiązków nauczycielskich i duszpasterskich zamieszkał w Rzeszowie. Zmarł w tymże mieście w dniu 17 grudnia 1949 r. i został pochowany na miejscowym cmentarzu⁶⁹.

Gdy ks. Leopold Augustyn opuścił Sokołów, ponownie nastąpiła krótka przerwa w ciągłości miejscowej katechetury. Potrzeby duszpastersko-pedagogiczne starali się zaspokoić proboszcz ks. Franciszek Stankiewicz oraz wikariusz ks. Piotr Niedziałek. Rządca parafii nie ustawał jednak w wysiłkach, aby do miasteczka przybył kolejny katecheta. W tej sprawie kilkakrotnie pisał do Konsystorza Biskupiego w Przemyślu i Rady Szkolnej Okręgowej w Kolbuszowej. Miało to miejsce m.in. w dniach: 16 stycznia 1908 r. i 9 marca 1908 r.⁷⁰ Sytuacja taka trwała dwa lata. Następnie do parafii sokołowskiej jako nowy katecheta skierowany został ks. Michał Klajewicz. Niestety, o kapłanie tym zachowały się jedynie nieliczne informacje.

Ks. Michał Klajewicz przyszedł na świat w roku 1878. Według danych źródłowych od roku szkolnego 1889/1890 pozostawał uczniem C.K. Wyższego Gimnazjum Realnego im. Franciszka Józefa w Drohobyczu. Przez pierwsze trzy lata oceniany był jako uczeń bardzo dobry, klasyfikowany z pierwszym stopniem, choć nie celujący⁷¹. Dalsze lata szkolne chłopca są nieznane; milczą o nim sprawozdania szkolne drohobyckiego gimnazjum, nie złożył również w tej szkole egzaminu dojrzałości. Przypuszczać można, że kontynuował edukację w innej placówce oświatowej, uzyskując tam ostatecznie maturę.

W późniejszym czasie Michał Klajewicz wstąpił do Zakonu Braci Mniejszych św. Franciszka. Przyjął wówczas imię zakonne Aleksy (Aleksander). W roku 1901 otrzymał święcenia kapłańskie. Wedle zachowanych informacji, do roku 1905 pracował w bernardyńskim konwencie św. Andrzeja Apostoła we Lwowie jako jeden z pięciu kooperatorów, pozostając pod zarządem proboszcza o. Innocentego Kominka⁷². Następnie zmienił habit na sutannę i został inkardynowany do łacińskiej diecezji przemyskiej.

W kwietniu 1905 roku kapłan podjął obowiązki wikariusza w parafii korczyńskiej w dekanacie krośnieńskim. W pracy duszpasterskiej pomagał miejscowemu proboszczowi ks. Karolowi Kłęczkowi, współpracując zarazem z katechetą ks. Walentym Szastem. Służba Boża była sprawowana w murowanym kościele wzniesionym w Korczynie w roku 1810, a konsekrowanym w roku 1883. Obok miasteczka do parafii przynależały dwie wsie: Czarnorzeki i Węglówka. Ogółem

⁶⁹ Tabela służbowa ks. Leopolda Augustyna; *Rocznik diecezji przemyskiej na rok 1952*, Przemyśl 1952, s. 174; *Zmiany w diecezji*, KDP, 10-12 (1949) s. 136.

⁷⁰ APS, Protokół czynności Urzędu Parafialnego w Sokołowie 1898-1918, b.s., poz. 51-52/1908, poz. 101/1908.

⁷¹ *Sprawozdanie Dyrekcji C.K. Wyższego Gimnazjum Realnego imienia Franciszka Józefa w Drohobyczu za rok szkolny 1890*, Lwów 1890, s. 72; *Sprawozdanie Dyrekcji C.K. Wyższego Gimnazjum Realnego imienia Franciszka Józefa w Drohobyczu za rok szkolny 1891*, Lwów 1891, s. 101; *Sprawozdanie Dyrekcji C.K. Wyższego Gimnazjum Realnego imienia Franciszka Józefa w Drohobyczu za rok szkolny 1892*, Lwów 1892, s. 69.

⁷² *Catalogus universi venerabilis Cleri saecularis et regularis Archidioecesis Leopoliensis rit. lat. pro anno Domini MCMV*, Leopoli 1905, s. 26, 209.

w parafii mieszkało 5.878 katolików, 16 protestantów i 1.200 Żydów. Dzieci i młodzież kształciły się w dwóch szkołach: pięcioklasowej męskiej i czteroklasowej żeńskiej. Formacja chrześcijańska dokonywała się też w licznych zrzeszeniach wiernych: Apostolstwie Serca Jezusowego, Towarzystwie św. Wincentego á Paulo oraz Bractwach: Przenajświętszego Sakramentu, Różańcowym, Świętej Rodziny, św. Franciszka i Dzieciństwa Pana Jezusa⁷³.

Już rok później kapłan został skierowany do Krzemienicy w dekanacie rzeszowskim. Początkowo pracował tam jako wikariusz przy proboszczu ks. Andrzeju Karakulskim. Po jego śmierci w dniu 12 września 1906 r. zastąpił go jako administrator; na stanowiskach proboszcza i wikariusza w tej parafii odnotowano wówczas wakant. Placówka znajdująca się pod zarządem ks. Michała Kłajewicza zawierała dwie wsie: Krzemienicę i Czarną, zamieszkałe przez 3.441 katolików i 36 Żydów. W tej pierwszej służył wiernym modrzewiowy kościół, który w roku 1754 został konsekrowany pod wezwaniem św. Jakuba Apostoła. Do obowiązków administratora należało wówczas: celebrowanie nabożeństw, szafowanie sakramentów i sakramentaliów, przewodniczenie pogrzebom, głoszenie słowa Bożego, katechizowanie w czterech szkołach, a także dbanie o stowarzyszenia religijne: Apostolstwo Serca Jezusowego, Stowarzyszenie Świętych Aniołów Stróżów, Żywy Różaniec oraz Bractwa: Przenajświętszego Sakramentu, Świętej Rodziny, Wstrzemięźliwości i Paskowe pw. Matki Bożej Wspomożenia⁷⁴.

W początku marca 1907 roku młody kapłan został skierowany na wikariat w parafii rzeszowskiej pod opiekę dziekana ks. Stanisława Gryzieckiego. Po jego odejściu z Krzemienicy nowym tamtejszym proboszczem został ks. Bronisław Wojaczyński. W Rzeszowie ks. Michał Kłajewicz współpracował z drugim wikariuszem, pierwotnie z ks. Tadeuszem Stachurskim, a po roku z ks. Andrzejem Gorczyką. Do jego obowiązków należało wówczas m.in. nauczanie religii w czteroklasowej szkole żeńskiej w mieście oraz w szkołach w pobliskich wsiach: Pobitnem i Wilkowyi. Parafia rzeszowska była dużą placówką duszpasterską, obejmującą miasto i pobliskie wsie: Pobitno, Staroniwę, Wilkowyję, Załęże i Zwięczycę. Ogółem w miejscowościach tych odnotowano obecność 20.436 katolików, 59 protestantów i 8.000 Żydów. Mnogość szkół różnych szczebli wymagała pracy aż siedmiu katechetów. W życiu religijnym parafian dużą rolę odgrywały też Bractwa: Przenajświętszego Sakramentu, Serca Pana Jezusa, Różańcowe, Świętej Rodziny i Wstrzemięźliwości oraz męska i kobieca Sodaliczka Mariańska, jak również Towarzystwo św. Wincentego á Paulo⁷⁵.

Po dwóch latach pracy Rzeszowie, w roku 1909 ks. Michał Kłajewicz dostał aplikację do Hoczwi w dekanacie leskim. Wspomógł tam proboszcza ks. Andrzeja Gardziela. Przybycie młodego kapłana ułatwiło nieco posługę duszpasterską, gdyż miejscowy wikariat pozostawał wcześniej nieobsadzony. Chociaż parafia liczyła zaledwie 1.241 wiernych, to mieszkali oni rozsiani aż w trzynastu miej-

⁷³ *Zmiany w kwietniu*, KDP 1905, z. 5, s. 158; *Schematismus pro anno Domini 1906*, s. 131.

⁷⁴ *Schematismus pro anno Domini 1907*, s. 191-192, 330; *Kronika*, „Głos Rzeszowski”, 38 (1906) s. 3.

⁷⁵ *Schematismus pro anno Domini 1908*, s. 191, 196-197; *Schematismus pro anno Domini 1909*, s. 196; *Kronika*, „Głos Rzeszowski”, 9 (1907) s. 2.

scowościach: Bachławie, Beresce, Dziordziowie, Hoczwi, Myczkowie z Rapiszką, Nowosiółkach, Średniejwi, Woli Bereszczańskiej, Zachoczewiu, Żerdeńce, Żernicy i Żernicze, z czego aż w pięciu funkcjonowały placówki oświatowe. Działały tam również Bractwa: Serca Pana Jezusa, Różańcowe, Świętej Rodziny i Wstrzemięźliwości⁷⁶.

Na hoczewskim wikariacie były bernardyn nie przebywał długo, gdyż jeszcze w tym samym roku został skierowany na nową placówkę duszpasterską, do Sokołowa. Podjął tam zadanie katechizowania – wpięrw jako katecheta tymczasowy, a następnie stały – w miejscowej pięcioklasowej szkole męskiej. Można przypuszczać jednak, że jego działalność duszpasterska nie ograniczała się wyłącznie do nauczania religii, lecz obejmowała także posługę sakramentalną, kaznodziejską i charytatywno-społeczną. Na tej niwie służył pomocą proboszczowi ks. Franciszkowi Stankiewiczowi oraz wikariuszowi ks. Piotrowi Niedziałkowi⁷⁷.

Działalność młodego kapłana nie ograniczała się też tylko do spraw duszpasterskich. Jako katecheta sokołowski, w roku 1910 ks. Michał Kłajewicz przystąpił do rzeszowskiego koła Towarzystwa Szkoły Ludowej⁷⁸. W dniu 20 lutego 1910 r. walne zebranie członków Spółki Oszczędności i Pożyczek w Sokołowie powierzyło mu nadto ważną funkcję przewodniczącego Rady Nadzorczej kasy, przydając jako zastępcę kierownika szkoły żeńskiej Stanisława Jaworskiego⁷⁹. Przejawem troski o stałą formację kapłańską było m.in. uczestnictwo ks. Michała Kłajewicza w rekolekcjach kapłańskich. W takich ćwiczeniach duchowych, zorganizowanych w domu rekolekcyjnym we Lwowie, wziął udział w roku 1910⁸⁰. W tym samym roku złożył 1 koronę na misje zagraniczne. W późniejszym czasie ofiarował też po 2 korony na świętopietrze oraz na Hospicjum Polskie w Rzymie⁸¹.

Mimo młodego wieku ks. Michał Kłajewicz nie cieszył się dobrym zdrowiem. Z tego powodu dnia 8 czerwca 1911 r. wniósł podanie o urlop zdrowotny. Prośba ta została zapewne rozpatrzona negatywnie, gdyż ponowił ją 12 października tegoż roku⁸². Parafia sokołowska była ostatnią placówką duszpasterską kapłana. Zmarł tam w dniu 17 października 1911 r. Był to jego 34. rok życia i 11. rok kapłaństwa. Jeszcze w dniu śmierci katechety proboszcz powiadomił o tym fakcie Konsystorz Biskupi w Przemyślu⁸³. Ciało duchownego spoczęło na miejscowym cmentarzu grzebalnym. Niestety, jego mogiła nie zachowała się do dnia dzisiej-

⁷⁶ *Zmiany*, KDP 7-8 (1909) s. 409; *Schematismus pro anno Domini 1909*, s. 138-139.

⁷⁷ *Zmiany*, KDP, 10 (1909) s. 524; *Zmiany*, KDP, 1 (1910) s. 48; *Schematismus pro anno Domini 1910*, s. 158; *Schematismus pro anno Domini 1911*, s. 156.

⁷⁸ *Sprawozdanie Zarządu Koła Rzeszowskiego „Towarzystwa Szkoły Ludowej” za rok administracyjny 1910*, Rzeszów 1911, s. 28; *Sprawozdanie Zarządu Koła Rzeszowskiego „Towarzystwa Szkoły Ludowej” za rok administracyjny 1911*, Rzeszów 1912, s. 26.

⁷⁹ Księga protokołów z Walnych Zebrań Spółki Oszczędności i Pożyczek, s. 27.

⁸⁰ *Wykaz kapłanów, którzy odprawili rekolekcje w r. 1910*, KDP, 1 (1911) s. 41.

⁸¹ *Wykaz składek na cele religijne w roku 1910*, KDP, 5 (1911) s. 252; *Wykaz składek na cele religijne za czas od 1/4 1910 do 31/3 1912*, s. 133, 137-138.

⁸² Protokół czynności Urzędu Parafialnego w Sokołowie, b.s., poz. 159/1911, poz. 282/1911.

⁸³ Tamże, poz. 290/1911; *Zmiany*, KDP, 11 (1911) s. 620; *Schematismus pro anno Domini 1912*, s. 341.

szego. Wdzięczność parafian względem zmarłego duchownego wyraziła się m.in. w stypendiach mszalnych składanych na intencję jego duszy. Pierwszą taką Mszę św. za spokój duszy ks. Michała Kłajewicza ufundowała kwotą 3 florenów w dniu 5 listopada 1911 r. Katarzyna Woś⁸⁴.

Po śmierci młodego kapłana nastąpiła czasowa, niemal roczna przerwa w funkcjonowaniu sokołowskiej katechety. Warto tu jednak zaznaczyć, że już 19 stycznia 1912 r. proboszcz prosił Konsystorz Biskupi w Przemyśle o zamianowanie nowego katechety⁸⁵. Ostatecznie następcą ks. Michała Kłajewicza na tym stanowisku został **ks. Stanisław Woźny**. Urodził się on 15 kwietnia 1883 r. w Rudnej Wielkiej. Był synem Walentego i Heleny z Woźnych. W roku 1895 rozpoczął studia gimnazjalne w Rzeszowie. Uczył się dobrze, o czym świadczy fakt, że corocznie od II do VIII klasy otrzymywał na koniec roku stopień pierwszy. W miesiącach maj-czerwiec 1903 roku młodzieniec złożył egzamin dojrzałości⁸⁶. Po maturze wniósł podanie i został przyjęty do Seminarium Duchownego w Przemyśle. Tam też w latach 1903-1907 zdobywał wiedzę filozoficzną i teologiczną. Święcenia kapłańskie przyjął 16 czerwca 1907 r. w Przemyśle⁸⁷.

Pierwszą parafią ks. Stanisława Woźnego była Dylągowa. Jako wikary wspierał proboszcza ks. Jana Stelińskiego. Była to placówka, o której w roku 1907 pisało: „Parafia tutejsza wymaga wielkiej pracy. Liczy obecnie 5 tysięcy dusz w 15 wsiach, z których 10 należy do powiatu brzozowskiego, 4 do powiatu dobromilskiego, 1 do powiatu przemyskiego. Dużo więc pisaniny w sprawach metrykalnych, a co za trudności w sprawach konkurencyjnych! Ludność we wielu wsiach zmieszana z ludnością obrządku greckiego. (...) Ks. Proboszcz prosił ks. Biskupa, by wakująca posada ks. wikarego w Dylągowej została jak najrychlej obsadzona, co się też zaraz po wyświęceniu nowych kapłanów stało”⁸⁸. Dodać należy, że katecheza była tam prowadzona w dwóch szkołach dwuklasowych w Dylągowej i Sielnicy, prywatnej szkole w Dąbrówce oraz pięciu innych szkołach zlokalizowanych w Borownicy, Jaworniku Ruskim, Pawłokomie, Siedliskach i Żohatynie. Dzieci mogły należeć do trzeźwościowego Stowarzyszenia Świętych Aniołów Stróżów, dorośli zaś do Apostolstwa Serca Jezusowego, Stowarzyszenia Różańca Żywego oraz Bractw: Przenajświętszego Sakramentu, Różańcowego, Świętej Rodziny

⁸⁴ APS, Liber stipendiorum 1903-1913, b.s.

⁸⁵ Protokół czynności Urzędu Parafialnego w Sokołowie, b.s., poz. 17/1912.

⁸⁶ *Sprawozdanie Dyrektora c.k. Wyższego Gimnazjum w Rzeszowie za rok szkolny 1897*, Rzeszów 1897, s. 30; *Sprawozdanie Dyrektora c.k. Wyższego Gimnazjum w Rzeszowie za rok szkolny 1898*, Rzeszów 1898, s. 79; *Sprawozdanie Dyrektora c.k. Wyższego Gimnazjum w Rzeszowie za rok szkolny 1899*, Rzeszów 1899, s. 86; *Sprawozdanie Dyrektora c.k. Wyższego Gimnazjum w Rzeszowie za rok szkolny 1900*, Rzeszów 1900, s. 88; *Sprawozdanie Dyrektora c.k. Wyższego Gimnazjum w Rzeszowie za rok szkolny 1901*, Rzeszów 1901, s. 46; *Sprawozdanie Dyrektora c.k. Wyższego Gimnazjum w Rzeszowie za rok szkolny 1902*, Rzeszów 1902, s. 107; *Sprawozdanie Dyrekcji c.k. Wyższego Gimnazjum w Rzeszowie za rok szkolny 1903*, Rzeszów 1903, s. 146-147.

⁸⁷ AAPrz, APK, Tabela służbowa ks. Stanisława Woźnego.

⁸⁸ *Wizytacje kanoniczne w r. 1907 dokonane przez Najprzew. Ks. Biskupa Sufragana Karola Józefa Fischera*, KDP, 11 (1907) s. 413.

i Wstrzemięźliwości, które działały przy drewnianym kościele pw. św. Zofii z roku 1705⁸⁹.

Po trzech latach pracy w Dylągowej młody kapłan został skierowany do Nozdrza w tym samym dekanacie. Na nowym wikariacie duszpasterzował przez rok. Pozostawał wówczas do dyspozycji proboszcza ks. Stanisława Schenker. Była to parafia licząca 2.212 wiernych mieszkających w Nozdrzu, Niewiestce, Siedliszkach i Warze. Troska kapłanów o dobra duchowe wiernych obejmowała nie tylko szafowanie sakramentów, głoszenie słowa Bożego i celebrację nabożeństw w kościele pw. św. Stanisława Biskupa. Dotyczyła także opieki nad licznymi zrzeszeniami religijnymi, m.in.: Apostolstwem Serca Jezusowego, Stowarzyszeniem Świętych Aniołów Stróżów oraz Bractwami: Przenajświętszego Sakramentu, Świętej Rodziny i Wstrzemięźliwości. Poza tym w trzech szkołach prowadzona była nauka religii⁹⁰. W 1911 roku duchowny z Rudnej uzyskał ośmioletni wypoczynek urlop w celu poratowania zdrowia. W późniejszym czasie okres wypoczynku został jeszcze przedłużony⁹¹.

Następnie, po zakończeniu trzymiesięcznego wypoczynku, ks. Stanisław Woźny otrzymał aplikację do Osobnicy w dekanacie żmigrodzkim. Zastąpił tam ks. Mariana Czecha przeniesionego do Leżajska. W nowej parafii rudnianin współpracował z proboszczem ks. Janem Kłosem. Razem z nim duszpasterzował wśród 3.027 wiernych przy nowym, murowanym kościele pw. św. Stanisława, wzniesionym w roku 1905 i konsekrowanym rok później. Do powinności kapłanów należało nauczanie religii w dwóch miejscowych szkołach, jak również kierowanie Bractwami: Przenajświętszego Sakramentu, Serca Pana Jezusa, Różańcowym, Świętej Rodziny i Wstrzemięźliwości⁹².

Po kilku miesiącach, z dniem 1 września 1912 r., ks. Stanisław Woźny został mianowany stałym katechetą pięcioklasowej szkoły ludowej męskiej i żeńskiej w Sokołowie Małopolskim. Na stanowisku tym przebywał prawie osiem lat, pomagając w duszpasterstwie proboszczowi ks. Franciszkowi Stankiewiczowi, a później jego następcy ks. Leonowi Szado. Współpracował przy tym z kolejnymi wikariuszami: ks. Kazimierzem Lachem, ks. Wojciechem Blajerem, ks. Franciszkiem Kotulą, ks. Andrzejem Mikołajczykiem i ks. Wacławem Przybylskim. Jako katecheta zdał w terminie wiosennym w dniach 17-18 kwietnia 1918 r. egzamin konkursowy na proboszcza⁹³.

Wspomnieć należy, iż rudnianin ochotnie odpowiadał na apele o wsparcie rozmaitych pobożnych dzieł. Dla przykładu w roku 1912 wpłacił kwotę 2 koron z przeznaczeniem na Hospicjum Polskie w Rzymie, zaś 1 koronę na misje zagraniczne. Rok później przeznaczył również po 1 koronie na Hospicjum Polskie i na

⁸⁹ *Schematismus pro anno Domini 1908*, s. 96-97.

⁹⁰ *Schematismus pro anno Domini 1911*, s. 105.

⁹¹ *Zmiany*, KDP, 7-8 (1911) s. 469; *Zmiany*, KDP, 9 (1911) s. 543.

⁹² *Zmiany*, KDP, 11 (1911) s. 620; *Schematismus pro anno Domini 1912*, s. 286-287.

⁹³ *Zmiany*, KDP, 10 (1912) s. 352; *Zmiany*, KDP 4-5 (1918), s. 84; *Schematismus pro anno Domini 1914*, s. 138, 271; *Schematismus pro anno Domini 1917*, s. 128, 244; *Elenchus pro anno Domini 1919*, s. 50.

świętopietrze⁹⁴. Podczas I wojny światowej wsparł z kolei kwotą 9 koron 94 h działalność Komitetu Biskupiego troszczącego się o opiekę nad biednymi rodzinami opuszczonymi przez mężów i synów. Mówiąc o formacji duchowej ks. Stanisława Woźnego, wspomnieć należy, iż był on członkiem Związku Mszalnego. Specjalną Mszę św. związkową celebrował m.in. w roku 1917⁹⁵.

Katecheta mocno zaangażował się w działalność sokołowskiego oddziału Związku Katolicko-Społecznego oraz funkcjonujących pod jego egidą stowarzyszeń i inicjatyw. Przewodniczył Towarzystwu „Ognisko Młodzieży Rękodzielniczej”. W jego ramach, we współpracy z miejscowymi nauczycielami, w niedzielne popołudnia organizował wykłady i odczyty dla młodzieży oraz zabawy⁹⁶. Ks. Stanisław Woźny interesował się także inicjatywami gospodarczymi, m.in. Spółką Oszczędności i Pożyczek. Dnia 22 czerwca 1912 r. kapłan wszedł w skład Rady Nadzorczej tej spółdzielni. Bez wątpienia praca ta trwałaby o wiele dłużej, ale duchowny zrezygnował z niej w roku 1913 z powodu ideowych ataków niektórych działaczy na Kościół i proboszcza ks. Franciszka Stankiewicza⁹⁷.

Sokołowski katecheta nie odmawiał swojej pomocy również kapłanom w innych parafiach. Przykładowo jesienią 1914 roku zastępował w obowiązkach duszpasterskich proboszcza z Zaczernia ks. Kazimierza Zawalkiewicza. Był to czas trudny zarówno dla duchownych, jak i świeckich; wiązało się to z inwazją wojsk rosyjskich, które dopuszczały się często do podpalania zabudowań. Jednym z takich traumatycznych wydarzeń stanowiło wtargnięcie dwóch pijanych żołnierzy do kościoła podczas celebrowanego tam nabożeństwa. Rosjanie strzelili wówczas z broni palnej do stojącego przy ołtarzu ks. Stanisława Woźnego, ale na szczęście pocisk nie trafił w niego, tylko utkwiał w murze zaczerskiej świątyni⁹⁸.

Sokołów był ostatnią placówką tego kapłana. Zmarł w tej parafii w dniu 9 marca 1920 r. Osiągnął wiek zaledwie 38 lat. Przyczyną jego śmierci było zarażenie się tyfusem plamistym, którego epidemię odnotowano wówczas na ziemi sokołowskiej. Ks. Stanisław Woźny został pochowany na miejscowym cmentarzu na trzeci dzień po zgonie⁹⁹. Bez wątpienia jego choroba i śmierć spowodowane zostały pełną poświęcenia posługą wobec osób chorych. Tym samym kapłan złożył najwspanialsze świadectwo wiary i zrozumienia istoty sakramentu święceń. Swoim życiem i pracą duszpasterską dał dowód najwyższej wierności Chrystusowi i miłości bliźniego¹⁰⁰.

⁹⁴ Wykaz ofiar na cele religijne złożonych od 1 kwietnia 1912 do 31 marca 1913, s. 127, 133; Wykaz składek na cele religijne po koniec marca 1914 r., s. 200, 203.

⁹⁵ W sprawie Związku mszalnego, KDP, 1 (1917) s. 28.

⁹⁶ Sprawozdanie z pracy katolicko-społecznej w diecezji przemyskiej za czas od sierpnia r. 1911, tj. od „Kongresu Maryańskiego”, urządnego w Przemyśle, do czerwca r. 1914, KDP, 6 (1914) s. 305.

⁹⁷ Księga protokołów z Walnych Zebrań Spółki Oszczędności i Pożyczek, s. 36-37.

⁹⁸ M. Lech, B. Skala, *Dzieje parafii w Zaczerniu*, Rzeszów 1999, s. 10.

⁹⁹ Tabela służbowa ks. Stanisława Woźnego; APS, Odpisy z ksiąg metrykalnych Parafii Rzymskokatolickiej w Sokołowie Małopolskim. Miasto Sokołów Małopolski 1917-1938, b.s., poz. 18/1920.

¹⁰⁰ B. Walicki, *Opiekun chorych i samotnych. Ks. Stanisław Woźny*, „Niedziela Rzeszowska”, 20 (2010) s. V.

CATECHISTS IN THE PARISH OF SOKOŁÓW MAŁOPOLSKI AT THE BEGINNING OF THE 20TH CENTURY (1900-1920)

Summary

In the two first decades of the 20th century, 5 regular catechists worked in the St John Baptism Parish of Sokołów Małopolski: the Rev. Wojciech Karaś (1900-1902), the Rev. Józef Szpila (1903-1904), the Rev. Leopold Augustyn (1904-1907), the Rev. Michał Klajewicz (1909-1911) and the Rev. Stanisław Woźny (1912-1920). Those priests mainly taught religion in the five-grade coeducational school in Sokołów Małopolski, the school which was divided into a female and male one in 1913. Apart from this, they helped parish priests with pastoral work. At that time the parish priests were the Rev. Franciszek Stankiewicz (1898-1916), the Rev. Wojciech Blajer (1916) and the Rev. Leon Szado (1916-1934).

The article presents biographical entries of the above-mentioned catechists. Two of them, the Rev. Michał Klajewicz and the Rev. Stanisław Woźny died in this parish and were buried in the cemetery of Sokołów. The Rev Leopold Augustyn and the Rev. Stanisław Woźny are especially remembered due to their work for this parish. Apart from pastoral work, they were also active on the social plane. The former one was the cofounder of the the Stefczyk Fund in Sokołów and the latter one worked with the local young people. Another significant catechist, who became renowned for his preacher's talent, was the Rev. Wojciech Karaś.

Translated by Aneta Kiper